

INFORMATIKA DARSLARINI PEDAGOGIK TEXNOLOGIYA ASOSIDA TASHKILLASH YUZASIDAN METODIK TAVSIYALAR

Topilova Zarifa Mirkarimovna

*Toshkent viloyati Yuqori Chirchiq tumani 16-umumiy o'rtta
ta'lim maktabining informatika fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: *Mazkur maqolada informatika darslarida pedagogik texnologiyalardan foydalanishning nazariy asoslaridan foydalanish bo'yicha nazariy va amaliy ko'nikmalar shakllantirilgan. Shuningdek, darslarda qanday interfaol metodlardan foydalanish mumkin ekanligi yoritib berilgan.*

Kalit so'zlar: *informatika, axborot texnologiyalari, internet, online, kompyuter, pedagogika.*

Pedagogik texnologiyalardan biror bir fanni o'qitish jarayonida foydalanish o'qituvchidan informatika va axborot texnologiyalari fani asoslarini yaxshi bilishni, uning qonun-qoidalari va usullarini amaliyotda qo'llay bilish malakasiga ega bo'lishini talab etadi. Informatika va axborot texnologiyalari fani didaktikasi va o'qitish metodikasida asosiy o'rinlardan yana birini o'qitish usullari egallaydi. O'qitish usuli (metodi) (grekcha *metodos* - biror narsaga yul so'zidan) – bu ta'lim va tarbiya vositasi sifatidagi o'qitish maqsadlariga erishishga yo'naltirilgan o'qituvchi va o'quvchining bir-biri bilan bog'langan faoliyatining tartiblangan usullaridir. O'qitish metodlarining muammosini qisqacha-qanday o'qitish kerak? degan savol yordamida ifoda qilish mumkin. O'qitishning maqsadi va vazifalari o'qitish metodini yagona ravishda aniqlamaydi. Ma'lum bir mazmun bir necha metod bilan o'rganilishi mumkin. Bunda, albatta, har bir metod yordamida o'qitish maqsadlariga erishiladi.

O'qitish metodlari ko'p qirralidir. Shu sababli ham ularni ko'plab tasniflari mavjuddir. Bu tasniflarda metodlar bir yoki bir nechta belgilar bo'yicha jamlanadi.

1. An'anaviy tasnif. Umumiy belgi sifatida bilim manbayi olinadi.

-Amaliy : Tajriba, Mashqlar qilish, Mustaqil ish, Laboratoriya ishi.

-Ko'rgazmali : Illyustratsiya, Kuzatish.

-Og'zaki : Tushuntirish, Hikoya qilish, Suhbat, Ma'ruza.

- Kitob bilan ishlash: O'qish, Tez ko'rib chiqish, Sitata olish, Bayon etish, qayta so'zlab berish, Konspekt.

- Video metod: Ko'rib chiqish, mashq ishlash.

2. Hozirgi kunda o'qitish metodlarining uchta katta guruhi alohida ajratilgandir:

- o'quv-bilish faoliyatini tashkil etish va amalga oshirish metodlari;

- o'quv-bilish faoliyatini nazorat va o'z-o'zini nazorat qilish metodlari;

- o'quv-bilish faoliyatini rag'batlantirish va motivatsiya metodlari;

Ma'lumki, "Informatika va axborot texnologiyalari" o'quv predmetining asosiy vazifasi o'quvchilarni zamonaviy axborot texnologiyalarining ba'zi bir umumiy

g'oyalari bilan tanishtirish, axborot texnologiyalarining amaliyotdagi tatbiqini va kompyuterlarning zamonaviy hayotdagi ro'lini ochib berishdan iborat. Lekin, didaktik tamoyillarni hisobga olgan holda, o'quvchilarga nafaqat faktlarning qat'iy ilmiy bayonini berish, balki o'qitishning turli qiziqarli metodlarini ham qo'llash lozim. Masalan, ko'pchilikka ma'lum va ommabop bo'lgan krossvord o'yini bolalarda qiziqish uyg'otishi tabiiydir. Krossvord ko'rinishidagi so'rov shakli o'quvchilar uchun har doim qiziqarli va o'ziga tortadigan metoddir. "Kadrlar tayyorlash milliy dastri" da o'sib kelayotgan avlodni mustaqil fikrlaydigan kilib tarbiyalash vazifasi qo'yilgan. Ushbu masalani xal etilishi ko'p jihatdan o'qitishning interfaol metodlarini qo'llashga ham bog'liq. Avvalo, interfaol (interaktiv) tushunchani aniqlashtirib olaylik. "Interaktiv" degan so'z inglizcha "interact" so'zidan kelib chiqqan. Darslardagi interfaol faoliyat o'zaro tushunishga, hamkorlikda faoliyat yuritishga, umumiy, lekin har bir ishtirokchi uchun ahamiyatli masalalarni birgalikda yechishga olib keladigan diologli aloqani tashkil etish va rivojlantirishni ko'zda tutadi. Interfaol usul bitta so'zga chiquvchining, shuningdek bitta fikrning boshqa fikrlar ustidan dominantlik qilishligini chiqarib tashlaydi. Interfaol usullardan foydalanib o'qitishni tashkilotchilari uchun, sof o'quv maqsadlaridan tashkari quyidagi jihatlar ham muhimdir:

- guruhdagi o'quvchilarning o'zaro muloqotlari jarayonida, boshqalarning qobiliyatlarini tushinib yetish;
- boshqalar bilan o'zaro muloqotda bo'lish va ularning yordamiga muhtojlik zaruratining shakllanishi;
- o'quvchilarda musobaqa, raqobatchilik kayfiyatlarini rivojlantirish.

Shuning uchun interfaol usullardan foydalanib o'qitish guruhlarida muvaffaqiyatli faoliyat ko'rsatish uchun zarur bo'lgan ikkita asosiy funksiyalar amalga oshirilishi lozim:

- o'qitishning pragmatik jihati qo'yilgan o'quv masalasini yechishlikning shartligi;
- tarbiyaviy masalalarni yechish (hamkorlikdagi ish jarayonida guruh a'zolariga yordam ko'rsatish, xulq-atvor normalarini shakllantirish).

Ushbu faktni alohida qayt etish lozimki, o'qitishning barcha interfaol usullarini verbal (og'zaki) va noverbal usullarga ajratish mumkin.

Verbal (og'zaki)larga quyidagilar kiradi:

- vizual: U yuz ifodasi, gavdaning xolati, harakatlar, ko'zlar orqali aloqa.
- akustik: U intonatsiya, ovoz balandligi, tembr, nutq tempi, tovush balandligi, nutqiy a'zolar va hakazo.

Ta'lim jarayonida interfaol usullarni qo'llash "Aqliy hujum" jamoa bo'lib muhokama qilishning samarali metodidir. Unda biror muammoning yechimini topish barcha ishtirokchilarning fikrini erkin ifodalash orqali amalga oshiriladi.

"Aqliy hujum" ning tamoyili juda sodda. O'qituvchi sinf oldiga masalani qo'yadi va o'quvchilarda ushbu masalani yechish bo'yicha o'zlarining fikrlarini bayon qilishni so'raydi. Ushbu bosqichda hech kimning boshqa ishtirokchilarning g'oyalari haqida o'z fikrini bildirishga yoki unga baho berishga haqqi yo'q. "Aqliy hujum" yordamida bir

necha daqiqa ichida o'nlab g'oyalarni olish mumkin. g'oyalar soni asosiy maqsad emas. g'oyalar to'g'ri yechimini ishlab chiqish uchun asos bo'ladi.

"Aqliy hujum" ning qoidalari quyidagilardir:

- taklif etilayotgan g'oyalar baholanmaydi va tanqid qilinmaydi;
- ish g'oyalar soni ko'p bo'lishi kerak;
- har qanday g'oyani kengaytirishga, rivojlantirishga xarakat qilish mumkin;
- har bir g'oya yozib boriladi;

"Aqliy hujum" o'tkazish vaqti qat'iy o'rnatiladi va unga rioya qilinadi. "Aqliy hujum" tugagandan so'ng takliflar tahlil qilinadi va ulardan eng qimmatlilari, keyinchalik ular bilan ishlash uchun, tanlab olinadi. Tahlil qilinganda, avvalo, taklifning foydali jihatlariga e'tiborni qaratish lozim.

"Insert texnologiyasi" Ushbu texnologiya yangi matn bilan ishlashga mo'ljallangan bo'lib, quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. Matnni qo'lda qalam bilan o'qib chiqish.
2. O'qish davomida matnda maxsus belgilar qo'yib borish:
  - + buni bilaman;
  - buni bilmas edim;
  - buni mukammal bilmoqchi edim;
3. Matn bilan to'la tanishib chiqilgandan so'ng quyidagi jadval tuldirladi:

Insert tenologiyasining jadvali

Buni bilar edim // Buni bilmas edim // Mukammal bilishni xohlayman//

"Besh minutlik esse". Yozma vazifaning ushbu turi dars oxirida qo'llaniladi. Uning maqsadi o'quvchilarga o'rganilayotgan mavzu bo'yicha bilimlariga xulosa yasash bo'lsa, o'qituvchi uchun o'quvchilari ongida nimalar ro'y berayotganligini bilishdan iborat. O'quvchilardan quyidagi ikki vazifani bajarish so'raladi:

- mazkur mavzu bo'yicha nimalarni bilib olganliklarini va o'zlari javob ololmagan biror savolni yozib berish.

Venn diagrammasi. Venn diagramma-grafik ko'rinishda bo'lib, olingan natijalarni umumlashtirib, ulardan bir butun xulosa chiqarishga, ikki va undan ortiq predmetni (ko'rinish, fakt, tushuncha) tahlil qilish va o'rganishda qo'llaniladi. Diagramma ikki va undan ortiq aylanani kesishmasidan hosil bo'ladi.

Maqsad: ikki va undan ortiq predmet va tushunchalarni taqqoslashda, turli va umumiy tomonlarini aniqlashda bilim va ko'nikmalarni shakllantirish.

Amalga oshirish bosqichlari:

1-bosqich. O'quvchilar (sheriklari bilan) ikki doirani to'ldiradilar, har bir doiraga ikki tushuncha (predmet)ni e'tiborli tomonlari sanab o'tiladi.

2-bosqich. O'quvchilarni kichik guruhlariga (4-5 kishidan iborat) birlashtirib, diagrammalarni taqqoslaymiz va to'ldiramiz.

3-bosqich. Kichik guruh o'quvchilariga bu tushunchalarning (predmet, ko'rinishlarning) umumiy xossalarini aniqlashni taklif etamiz.

4-bosqich. Biron bir guruh vakili har bir tushunchaning o'ziga xos tomonlarini o'qiydi. Boshqalar zarurat bo'lganda uni javobini to'ldiradilar.

5-bosqich. Boshqa guruh vakillari ikki tushunchani birlashtiruvchi (umumiy) xususiyatlarni o'qiydi. Boshqalar zarurat paydo bo'lganda bu javoblarni to'ldiradilar.

“T-sxema” metodi. T- sxema metodida bahs davomida javoblarni (haG'yo'q, tarafdorG`qarshi kabi) yozib borishda universal grafik vosita bo'lib xizmat qiladi. Bu metod orqli fan va fanga oid ma'lumotlarning ijobiy va salbiy tomonlari tahlil qilinadi.

“Xotira mashqi” o'yini (Bu o'yin shartiga ko'ra o'quvchiga ko'rsatilgan texnik vositalarni raqami bilan birgalikda xotirasiga saqlagan holda aytib berishi kerak)

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, bugungi kunda interfaol metodlarning ijobiy tomonlari juda ko'p. Uni qo'llash orqali mavzularni, informatika fanini mukammal o'rganish mumkin. Shu bilan birga o'quvchi bolalikdan o'yinlarga qiziqadi va o'yinni eslab mavzularni yodlab olish imkoniyatiga ega bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Saidaxmedov N. Pedagogik amaliyotda yangi texnologiyalarni qo'llash namunalari.-Toshkent : RTM 2000 yil.
2. Muradova N.K., Majidov R.R., Xayitmatov U.T., Maxmudova B.A. Kasbiy ta'lim uslubiyoti: O`quv qo`llanma. - T.: TDIU, 2006. - 360b.
3. Novosardova S.A., Gaynutdinova F.X., Otajonov U.A. Metodika prepodavaniyakursa – Informatika||: Uchebnoe posobi e. – T.: TGEU, 2003.
4. <http://lifereferat.ru/> DARSNI INTERFOL METODLRID TSHKIL ETISHNING FZLLIKLRI.